

การประชุมวิชาการระดับชาติ ราชภัฏเลยวิชาการ ครั้งที่ 9 ประจำปี พ.ศ. 2566
“งานวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อยกระดับเศรษฐกิจมูลค่าสูงของชุมชน”

บทบาทของข้อมูลคติชนวิทยาต่อการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนไทดำ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

Roles of Information Folklore in Tourism Management of Tai Dam Community, Chiangkhan

Sub-District, Loei Province

กิตติพงษ์ ภูมิคอนสาร¹ ผศ.ดร.สุรัชกุล นุ่นกุล² ผศ.ดร.พยุพ ศรีจันทร์³

idPiGzTH@gmail.com1 pornsarn.sir@lru.ac.th2 Anukul.123@hotmail.com3

09-5953-35991 08-1964-64182 08-7081-88603

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง บทบาทของข้อมูลคติชนวิทยาต่อการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนไทดำ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาบทบาทของข้อมูลคติชนวิทยาต่อการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนไทดำ ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม วิเคราะห์และตีความข้อมูลโดยใช้แนวคิดทฤษฎีบทบาทหน้าที่ทางคติชนวิทยา แนวคิดคติชนสร้างสรรค์ และแนวคิดโลกาภิวัตน์

ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลทางคติชนวิทยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ บ้านนาป่าหนาด จำแนกได้หลายลักษณะ ได้แก่ คติชนวิทยาประเภทการถ่ายทอดด้วยถ้อยคำวาจา ข้อมูลประเภทการเล่นและการแสดง ข้อมูลประเภทศิลปะและวัตถุสิ่งของ และข้อมูลขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรม ข้อมูลคติชนวิทยาดังกล่าวมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวในชุมชนไทดำ 4 ด้าน คือ 1) คติชนวิทยากับการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทดำ 2) คติชนวิทยากับการอธิบายแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ 3) คติชนวิทยากับการสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว และ 4) คติชนวิทยากับการสร้างธุรกิจกรรมการท่องเที่ยว ข้อมูลคติชนวิทยาซึ่งเป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมจึงถูกนำมาสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ และการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: คติชนวิทยา การจัดการท่องเที่ยว และโลกาภิวัตน์

Abstract

The purpose of the article entitled “Roles of Information Folklore in Tourism Management of Tai Dam Community, Chiangkhan Sub-District, Loei Province” was to study the roles of information folklore in tourism management of Tai Dam community, Khao Kaew Sub-district, Chiangkhan District, Loei Province. The data was collected from documents and filed study through interviewing and observing. The obtained data was analyzed and interpreted using the functionalism of folklore, the concept of creative folklore, and the concept of globalization.

The results of the study were as follows : The information folklore of Tai Dam ethnic group in Na Pa Nad village can be variously classified into verbal folklore, information of plays and performance, information of arts and objects, and information of traditional customs and rituals. These types of information folklore played roles in tourism management of Tai Dam community in 4 aspects: 1) folklore and the creation of Tai Dam ethnic identity, 2) folklore and description of tourist attractions and creation of learning centers 3) folklore and creation of tourism products, and 4) folklore and the creation of tourism activities. Consequently, information folklore is cultural information used for creating and adding value amidst the trends of globalization and tourism.

Keywords: folklore, tourism management, globalization

¹ พระกิตติพงษ์ ภูมิคอนสาร หลักสูตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

² รศ.ดร.พรสวรรค์ ศรีบุญนาคณ์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรัชกุล นุ่นกุล สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ความเป็นมา

การท่องเที่ยวเป็นการเดินทาง เพื่อสร้างสมประสบการณ์ชีวิตที่นอกเหนือจากการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นวิถีชีวิตอันเรียบง่าย ที่สะท้อนความเป็นไทยที่แท้จริงเพื่อให้ผู้มาเยือนได้สัมผัส สิ่งจูงใจสำคัญของการท่องเที่ยวก็คือ ความแตกต่างของวิถีชีวิต และการได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดซึ่งกันและกันที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ มากมาย อาทิเช่น การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การดำเนินชีวิต วิถีชีวิต การทำมาหากิน

การท่องเที่ยวเป็นอิทธิพลหนึ่งต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น กลุ่มชาติพันธุ์จะเริ่มกลับไปค้นหาความจริงแท้ของเผ่าพันธุ์ทั้งประเพณี ความคิด ความเชื่อทางคติชน ที่กำหนดอัตลักษณ์ของตัวเองอย่างแท้จริง จนกระทั่งเกิดกระบวนการทำให้คติชนกลายเป็นสินค้า ที่แสดงความเป็นชาติพันธุ์เริ่มปรากฏออกมามากขึ้น การเข้าไปเกี่ยวข้องกับกลไกทางเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยวนี้เองทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เริ่มกลับมามีตัวตนชัดเจนขึ้นในสังคมอีกครั้ง (สุนิสา ฉันทรัตนโยธิน, 2546)

จังหวัดเลยมีศักยภาพในการรับรองนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี เพราะมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน ศิลปวัฒนธรรม เกษตร ทดถกรรมและข้อมูลทางคติชนวิทยา ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ให้มาเที่ยวชมและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับจังหวัดข้างเคียงได้ ตลอดจนได้มีการพัฒนาให้จังหวัดเลยก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง หรือที่กล่าวกันว่า “ประตูสู่อุณหภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง” นอกจากนี้ในจังหวัดเลยยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำซึ่งมีเพียงแห่งเดียวในภาคอีสาน อยู่ที่หมู่บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีเอกลักษณ์และทุนทางด้านวัฒนธรรมประเพณี ชุมชนบ้านนาป่าหนาด จึงจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมคนไทดำบ้านนาป่าหนาดขึ้นอนุรักษ์วัฒนธรรมไทดำ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชาติพันธุ์อีกด้วย

กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ภาษาพูด ภาษาเขียนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักความสงบ ไทดำกระจายอยู่ทั่วไปตั้งแต่มณฑลลาวสีกู ยูนาน ตังเกี๋ย มีมากในแคว้นสิบสองจุไทย โดยเฉพาะในแถบเมืองแกงจะมีไทดำอยู่หนาแน่น ส่วนไทดำบ้านนาป่าหนาด อพยพมาจากแคว้นสิบสองจุไทย ซึ่งเป็นครั้งที่ 5 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 5 ได้โปรดเกล้าให้ พระยาภูธราภัยเป็นแม่ทัพคุมกองทัพไปปราบฮ่อและได้อพยพชาวไทดำจากเมืองแกงและเมืองพนในแคว้นสิบสองจุไทย ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2430 ได้อพยพเข้าไปในประเทศลาวอีก และอพยพกลับมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านนาป่าหนาด เมื่อปี พ.ศ. 2460 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นหมู่บ้านเดียวในจังหวัดเลยที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ แต่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ภาษา การแต่งกาย อาทิ บุญประเพณีข้าวเปลือกในเดือนสาม ประเพณีโฮมไทดำ ซึ่งเป็นการรวมเครือญาติ ของชาวไทดำจากทุกจังหวัดทั่วประเทศ ประเพณีเลี้ยงบ้านปฏิบัติทุกปี ปีละ 2 ครั้ง ในเดือนหกและเดือนสิบเอ็ดหรือสิบสอง การละเล่น (แซ่ปาง) (เพชรตะบอง ไพศูนย์, 2548)

หมู่บ้านวัฒนธรรมไทดำ ได้เปิดหมู่บ้านเพื่อเป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้และอนุรักษ์วัฒนธรรมไทดำและการท่องเที่ยว ตั้งแต่ปี 2539 มีการก่อตั้งศูนย์วัฒนธรรมคนไทดำบ้านนาป่าหนาดขึ้น โดยมี ดร.เพชรตะบอง ไพศูนย์ ในตำแหน่งผู้อำนวยการศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเลย ร่วมกับชุมชนไทดำ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย ได้จดทะเบียน “สมาคมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทดำเลย” โดยมีนายพิศ ช้อนเปียอยู่ และนายกร ไพศูนย์ เป็นประธานและเป็นวิทยากรประจำในช่วงแรก ถือได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทดำบ้านนาป่าหนาด ได้เปิดหมู่บ้านสู่การท่องเที่ยวแก่บุคคลภายนอกอย่างเป็นทางการตั้งแต่นั้นมา (กร ไพศูนย์, สัมภาษณ์ 11 กันยายน) และมีการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ กิจกรรมสาธิตทางวัฒนธรรม มีการสร้างสรรค์งานตุ้มโฮมพื้น้องไทดำขึ้นเพื่อสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับไทดำในพื้นที่อื่นๆ ทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่มีชื่อเสียงและโดดเด่น ทำให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบพิพิธภัณฑ์และศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมไทดำโดยเอกชนหลายแห่งในหมู่บ้าน

นับได้ว่าหมู่บ้านนาป่าหนาดเป็นหมู่บ้านที่มีความโดดเด่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยนำข้อมูลคติชนวิทยา มาปรับใช้เพื่อการท่องเที่ยว นั่นชี้ให้เห็นว่าข้อมูลคติชนวิทยาซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับนิทาน ตำนาน ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อในท้องถิ่นจังหวัดเลย มาปรับใช้ด้วยวัตถุประสงค์ใหม่ ๆ ในบริบทสังคมโลกาภิวัตน์ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการท่องเที่ยว ดังนั้นบทความนี้ผู้เขียนจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอบทบาทของข้อมูลคติชนวิทยาต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การประชุมวิชาการระดับชาติ ราชภัฏเลยวิชาการ ครั้งที่ 9 ประจำปี พ.ศ. 2566
“งานวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อยกระดับเศรษฐกิจมูลค่าสูงของชุมชน”

ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ คาดว่าบทความนี้จะชี้ให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของข้อมูลคติชนวิทยา และการปรับเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์อีกทางหนึ่ง

วัตถุประสงค์

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาบทบาทของข้อมูลคติชนวิทยาต่อการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนไทดำ ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ขอบเขตการศึกษา

บทความเรื่องบทบาทของข้อมูลคติชนวิทยาต่อการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนไทดำ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เน้นเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับคติชนวิทยา การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับไทดำบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว รวม 10 คน การสังเกต และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว วิเคราะห์และตีความข้อมูลโดยใช้แนวคิดทฤษฎีบทบาทหน้าที่ทางคติชนวิทยา แนวคิดคติชนสร้างสรรค์ และแนวคิดโลกาภิวัตน์

คำจำกัดความ

ข้อมูลคติชนวิทยา หมายถึง ข้อมูลทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดด้วยถ้อยคำวาจา เช่น นิทาน ตำนาน เรื่องเล่า ข้อมูลประเภทการเล่นและการแสดง เช่น การละเล่นแซ่บงาย มะกอนลอดบ่วง ฟ้อนไทดำ ข้อมูลประเภทศิลปะและวัตถุสิ่งของ เช่น เขื่อนไทดำ ผ้าทอ เครื่องจักสาน ยา อาหารพื้นบ้าน เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ และข้อมูลขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรม เช่น งานตุ้มโฮมพี่น้องไต ประเพณีเลี้ยงบ้าน ซึ่งชาวไทดำบ้านนาป่าหนาด ได้นำมาใช้เพื่อจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บทบาทของข้อมูลคติชนวิทยาต่อการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนไทดำ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

คำว่า “คติชนวิทยา” (Folklore) เป็นศาสตร์หรือสาขาวิชาหนึ่งซึ่งศึกษาเรื่องของข้อมูลทางวัฒนธรรมของชนกลุ่มหนึ่ง ๆ ในแต่ละสังคมทั้งที่เป็นข้อมูลประเภทที่ใช้ถ้อยคำ การละเล่น การแสดง วัตถุสิ่งของ ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม (ปฐม หงษ์สุวรรณ, 2552 : 101) คติชนวิทยาแบ่งได้หลายรูปแบบ ซึ่งศิริพร ณ ถลาง (2543 : 79) แบ่งไว้ 4 ประเภทคือ คติชนวิทยาประเภทการถ่ายทอดด้วยถ้อยคำวาจา ข้อมูลประเภทการเล่นและการแสดง ข้อมูลประเภทศิลปะและวัตถุสิ่งของ และข้อมูลขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรม ซึ่งคติชนทั้ง 4 ประเภทดังกล่าว มีคุณค่าและความสำคัญตามบทบาทหน้าที่ 4 ด้านคือ 1) ให้ความเพลิดเพลิน 2) ยืนยันความสำคัญของพิธีกรรม เติมเต็มวัฒนธรรม ทำให้วัฒนธรรมสมบูรณ์ 3) ให้การศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการกล่อมเกลาและขัดเกลาสังคม และ 4) รักษาปทัสถานของสังคม (วิลเลียม บาสคอม อ้างอิงจากสุกัญญา สุกฉายา, 2549 : 6-9) เมื่อคติชนวิทยาได้ถูกนำไปปรับใช้ในบริบทใหม่นั้นคือบริบทการท่องเที่ยว ทำให้เกิดคติชนสร้างสรรค์ขึ้นในสังคมไทย ดังคำกล่าวที่ว่า “คติชนสร้างสรรค์” ในสังคมไทยร่วมสมัย เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เป็นการนำคติชนในสังคมประเพณีมาปรับใช้ด้วยวัตถุประสงค์ใหม่ ในบริบทสังคมโลกาภิวัตน์ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวและบริบทสังคมข้ามพรมแดน ปรากฏการณ์ “คติชนสร้างสรรค์” ในลักษณะใหม่ ๆ นี้ เป็นผลมาจากการปรับใช้คติชนอันเป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรมท้องถิ่นไทยที่มีอยู่เดิม ผสมผสานกับวิถีคิดในการผลิตซ้ำ ประยุกต์ ผสมผสานสร้างใหม่ หรือ สร้างความหมายใหม่ ในบริบทใหม่ ทำให้คติชนที่สืบทอดมาในสังคมประเพณี มีพลวัตที่ต้องอธิบายด้วยบริบทใหม่ในสังคมปัจจุบัน (ศิริพร ณ ถลาง, 2559 : 121)

เช่นเดียวกับชุมชนบ้านนาป่าหนาด ได้เปิดหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตั้งแต่ปี 2539 โดยก่อตั้งศูนย์วัฒนธรรมคนไทดำขึ้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทดำ เป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้สนใจทั่วไป และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนได้ริเริ่มรวมพี่น้องไทดำในประเทศไทย และต่างประเทศ ในชื่องาน “ตุ้มโฮมพี่น้องไต” โดยจัดขึ้นในเดือนเมษายน โดยเริ่มตั้งแต่ปี 2540 เป็นปี

การประชุมวิชาการระดับชาติ ราชภัฏเลยวิชาการ ครั้งที่ 9 ประจำปี พ.ศ. 2566
“งานวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อยกระดับเศรษฐกิจมูลค่าสูงของชุมชน”

แรก ชุมชนได้จัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สำคัญ ๆ ได้แก่ การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ 4 แห่ง คือ 1) ศูนย์วัฒนธรรมไทดำ บ้านนาป่าหนาด ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งแรกในชุมชน ดำเนินการโดยคณะกรรมการศูนย์ฯ มีการสร้างเรือนไทดำ แบบจำลอง มีอาคารหอประชุม ภายในบริเวณมีการจัดแสดงนิทรรศการอักษรไทดำ สาธิตการทอผ้า จำหน่ายผ้าและผลิตภัณฑ์ของชาวไทดำ 2) บ้านพิพิธภัณฑ์ไทดำ ตั้งอยู่เลขที่ 170 หมู่ที่ 4 บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน เป็นพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ ภายใต้การดูแลของเอกชน ที่บ่งบอกความเป็นมา ภาษา วัฒนธรรมและประเพณีของชาวไทดำ อีกทั้งยังเป็นแหล่งรวบรวมสิ่งของ เครื่องใช้ชาวไทดำกว่า 5 ชั่วโมงคน บริเวณชั้นล่างของตัวบ้านเป็นร้านขายสินค้าที่ระลึกจากฝีมือของชาวไทดำ มีการสาธิตทาง วัฒนธรรม เช่น การฟ้อนไทดำ การเล่นมะกอนลอดหัวง 3) เขื่อนอ้าย เอ็ม แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาคนไทดำ ผ้าทอมือนางหาญ วิถี ชีวิตไทดำ ตั้งอยู่ที่ 57/2 หมู่ 4 บ้านนาป่าหนาด ดำเนินการโดยเอกชน มีการจัดแสดงเสื้อผ้าชาวไทดำ มีสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้าย จำหน่าย เช่น ผ้าซิ่นลายนางหาญ ชุดผ้าเปียวโบราณ ผ้าซิ่นลายแดงโม และ 4 กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองบ้านนาป่าหนาด ตั้งอยู่หมู่ที่ 12 บ้าน นาป่าหนาด กลุ่มนี้ดำเนินการในรูปแบบกลุ่ม มีการสาธิตการทอผ้า มีผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายจำหน่าย เน้นการผลิตที่เป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อม

นับว่าชุมชนไทดำบ้านนาป่าหนาด มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยนำเสนอบทบาทของข้อมูลคติชน วิทยา 5 ด้านดังนี้

1.คติชนวิทยากับการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทดำ

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนไทดำบ้านนาป่าหนาดในภาพรวมเป็นการนำเสนอ “อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ” ซึ่งเป็นหมู่บ้านเดียวในจังหวัดเลย และเป็นหมู่บ้านเดียวในภาคอีสานด้วย การนำเสนออัตลักษณ์นั้นเป็นลักษณะผสมผสานและ สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ เนื่องจากชาวไทดำได้มีการปรับตัวกับสภาพความเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นอัตลักษณ์ภายใน เช่น นับถือผีน้อยลง บางครอบครัวนับถือศาสนาพุทธ และคริสต์ ส่วนอัตลักษณ์ภายนอกที่เปลี่ยนแปลง เช่น ลักษณะการสร้างบ้านเรือนที่มีรูปทรงแบบ ท้องถื่น การแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสมัยใหม่ ภาษาซึ่งคนรุ่นใหม่พูดคำศัพท์ไทดำลดน้อยลง วัฒนธรรมอาหาร เพราะชุมชนและสังคมไทดำ ได้เปิดกว้างจากสังคมภายนอกมากขึ้น เมื่อชาวไทดำได้ก่อตั้งศูนย์วัฒนธรรมคนไทดำขึ้นในปี 2539 คนในชุมชนได้เริ่มตระหนักและหัน กลับมาย้อนมองอัตลักษณ์ของตนจึงได้ฟื้นฟูอัตลักษณ์และสร้างสรรค์เพื่อนำเสนอความเป็น “ชาติพันธุ์ไทดำ” ผ่านการสร้างพื้นที่ความ ทรงจำนั้นคือการสร้างศูนย์วัฒนธรรมที่มีบ้านแบบดั้งเดิมซึ่งสร้างด้วยหญ้าแฝกในรูปทรงแบบกระดองเต่าเรือนยกใต้ถุนสูง จั่วหลังคา ประดับด้วยกาแล บริเวณประดับประดาด้วยต้นดุนนกคุ้มหนู มีป้ายที่เขียนด้วยอักษรไทดำ ในวันที่มีกิจกรรมชุมชนจะร่วมกันแต่งกาย ด้วยชุดไทดำ ทำอาหารไทดำ เช่น แก้วอด แกงหน่อไม้ส้ม จู้ผัก มีการละเล่น เช่น มะกอนลอดหัวง แซ่ปาง ไม่แจ่งแจ๊ะ

นอกจากนั้นชุมชนได้ร่วมกันประดิษฐ์ประเพณีต๋มโฮมไทดำ เพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมและสร้างเครือข่าย ตลอดจนเป็นพื้นที่ ของการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ไทดำ ผ่านพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ การละเล่นแซ่ปาง การสาธิตทางวัฒนธรรม รวมถึงการ รำลึกความทรงจำ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างไทดำแต่ละพื้นที่เพื่อนำอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทดำ เพื่อนำเสนอต่อสังคมภายนอกว่า พวกเขาคือไทดำ และแตกต่างจากชาติพันธุ์อื่นๆ อย่างไร

ชาติพันธุ์ไทดำบ้านนาป่าหนาด ได้ผลิตซ้ำอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านข้อมูลคติชนทางวัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมภาษา วัฒนธรรมด้านอาหาร วัฒนธรรมด้านความเชื่อและพิธีกรรม และสำนึกทางชาติพันธุ์ ซึ่งนิวัติ ทองพล (2558) ได้กล่าวไว้ว่า การผลิต ซ้ำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทดำ ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาสู่ความทันสมัย โลกาภิวัตน์ การพัฒนาของรัฐ และการ เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทดำทั้งสิ้น ศูนย์วัฒนธรรมบ้านนาป่า หนาดกลายเป็นพื้นที่ซึ่งชาวไทดำได้ใช้เป็นกลไกในการสร้างความหมายให้กับความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง มีการจัดงาน และกิจกรรม เกี่ยวกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ยังมีการจัดนิทรรศการความเป็นมาของไทดำ และวิถีชีวิตในอดีต การแสดงภาพเก่าเล่าเรื่อง การ นำข้าวของเครื่องใช้ในอดีตออกมาจัดแสดงให้ความรู้ มีการใช้สัญลักษณ์ความเป็นไทดำ ไม่ว่าจะเป็นภาพเรือนไทดำในอดีต หรือเรือน ไทดำจำลอง ลวดลายผ้าปักที่เป็นแบบอย่างเฉพาะของชาวไทดำ ตัวอักษรไทดำ อาหารพื้นบ้าน การแต่งกาย ความเชื่อ พิธีกรรม มาใช้ นำเสนอให้กับนักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ วิถีชีวิตคนไทดำ และยังเป็นการอนุรักษ์ รื้อฟื้น ปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่ลูกหลานของชาวไทดำ

2. คติชนวิทยากับการอธิบายแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งเรียนรู้

หมู่บ้านวัฒนธรรมไทดำนาป่าหนาด ทั้งหมู่บ้านถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ไม่ใช่เฉพาะแค่เพียงพิพิธภัณฑ์ไทดำและกลุ่มทอผ้าทั้ง 4 แห่งเท่านั้น แม้กระทั่งวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน วิธีการทำมาหากิน ที่อยู่อาศัย อาหาร วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ความเชื่อต่าง ๆ ภาษา นิทาน การละเล่น เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ หรือบริบทแวดล้อมชุมชนที่ประกอบไปด้วยภูเขาแก้ว ภูหวด หอเจ้าบ้าน ล้วนแล้วแต่ถือเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่า เรื่องราวหรือเรื่องเล่า ทั้งหมดของชาวไทดำ อาทิเช่น ประวัติความเป็นมาของชุมชน ความเชื่อเรื่องผีเรือน ความเชื่อและพิธีกรรมผีเจ้าบ้านทั้ง 4 ประองค์ (เจ้าไทดำ เจ้าแผ่นดินไทย เจ้านางค์ เจ้าภูแก้ว เจ้าภูหวด) ประเพณีแต่งงาน ประเพณีงานศพ แขนง ปาดตง นิทานท้องถิ่น ตำนานภูเขาศักดิ์สิทธิ์(ภูแก้ว ภูหวด) เรื่องเล่าเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของชาวไทดำ (แมงกะปี่ ชิ่นนางหาญ) เรื่องเล่าเกี่ยวกับตุ้มนกตุ้มหนู ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องราวที่น่าสนใจให้ความรู้ สร้างความสนุกสนาน เพลิดเพลินให้แก่นักท่องเที่ยว ดังนั้นเรื่องเล่าดังกล่าวจึงถือเป็นเรื่องราวทางคติชนวิทยามีบทบาทในการอธิบายแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวให้มีความหมาย สร้างความเข้าใจ ความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมวัฒนธรรมไทดำ

ในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน จะมีผู้นำชมที่สำคัญ อย่างเช่น ดร.เพชรตะบอง ไพศุณย์ (บ้านพิพิธภัณฑ์ไทดำ) กร ไพศุณย์ (ศูนย์วัฒนธรรมไทดำ) สำลาคู กรมทอง (เฮือนฮ้ายฮ้อม) ทำหน้าที่เป็นผู้สื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมอยู่เสมอ

การเล่าเรื่องในกระบวนการใหม่เป็นการประกอบสร้างทางความหมาย การรับรู้ความหมายจึงขึ้นอยู่กับกระบวนการประกอบสร้าง โดยมีการเล่าเป็นกระบวนการสำคัญในการประกอบสร้างความหมาย ดังนั้นศาสตร์แห่งการเล่าเรื่องจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับการประกอบสร้างความหมายให้กับสรรพสิ่งต่างๆ (กาญจนา แก้วเทพ, 2553) เช่นเดียวกันเรื่องเล่าในชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นการประกอบสร้างความหมายของที่ชุมชนประกอบสร้างขึ้นเพื่อสื่อความหมายและทำหน้าที่บางอย่าง ในปัจจุบันนี้เรื่องเล่าได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ อาทิเช่น ประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เรื่องเล่าจึงถูกนำมาใช้เพื่อถ่ายทอดและสื่อสารเรื่องราวของชุมชนโดยนักสื่อความหมายเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างนักท่องเที่ยว ก่อเกิดการรับรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งในทางคติชนวิทยาถือว่าเรื่องเล่ามีบทบาทในการอธิบายเรื่องราวของท้องถิ่นดังความว่า คติชนมีบทบาทในการถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นของตน เช่น ข้อมูลประเภทนิยายประจำถิ่น (legend) ใช้อธิบายอัตลักษณ์ของกลุ่มชน นิยายประจำถิ่นยังมีบทบาทในการอธิบายให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชื่อสถานที่ หรือภูมิศาสตร์ในท้องถิ่น (ศิริพร ณ กลาง, 2552)

3. คติชนวิทยากับการสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว

หลังจากที่ชุมชนไทดำนาป่าหนาดได้เปิดรับนักท่องเที่ยวเข้ามาเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมของตนเองแล้ว เพื่อสร้างรายได้สู่ชุมชนและความประทับใจ ความทรงจำของนักท่องเที่ยว จึงได้พัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวขึ้น เช่น ตุ้มนกตุ้มหนู เสื้อผ้าชุดไทดำ ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวนี้ ถือเป็น การนำเอาข้อมูลทางคติชนวิทยาที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมมาใช้เพื่อเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยว โดยเน้นให้ผลิตภัณฑ์หรือการท่องเที่ยวนี้ “บอกเล่า” เรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์หรือวิถีชีวิตที่ชุมชนมีความภูมิใจ ดังนั้นนำเสนอคือ

3.1 ผ้าชิ่นลายนางหาญ

เป็นภูมิปัญญาด้านลายผ้าดั้งเดิมของชาวไทดำ บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย “ชิ่นนางหาญ หรือ ผ้านางหาญ” เริ่มมีขึ้นตั้งแต่สมัยใดยังไม่ทราบได้แต่ชาวไทดำบ้านนาป่าหนาดได้นำมาจากเมืองแฉก หรือเมืองเดียนเบียนฟู ประเทศเวียดนาม สมัยอพยพมาจากลาว กล่าวกันว่าผ้านางหาญเป็นผ้าถุงของภรรยาเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ท่านหนึ่งทอขึ้น เพื่อให้ใส่ให้แตกต่างจากผ้าถุงไทดำทั่วไป เป็นเครื่องแต่งกายของชนชั้นเจ้านายฝ่ายหญิง บุคคลทั่วไปไม่สามารถนำมาใช้ได้บางตำนานว่า มีพี่น้องที่เป็นหญิงไทดำสามคน คนแรกเป็นผู้คิดค้นการมัดลายและทำการทอ แต่ทอยังไม่ทันแล้วเสร็จก็เสียชีวิตลงโดยไม่ทราบสาเหตุ หญิงคนที่สองจึงได้ต่อต่อในระหว่างทอก็เสียชีวิตตามกันไปเป็นคนที่สอง ต่อมาหญิงคนที่สามก็จะทอต่อจึงได้บอกกล่าวผีเรือนว่า “หากทอขึ้นผืนนี้สำเร็จ เมื่อมีการเสนาเฮือนจะนำผ้าที่ทอได้ผืนแรกนี้ใส่สำหรับไว้ผีเรือนก่อน” แล้วหญิงคนที่สามจึงสามารถทอขึ้นผืนดังกล่าวได้สำเร็จ

การประชุมวิชาการระดับชาติ ราชภัฏเลยวิชาการ ครั้งที่ 9 ประจำปี พ.ศ. 2566
“งานวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อยกระดับเศรษฐกิจมูลค่าสูงของชุมชน”

และตั้งแต่นั้นมาชาวไทดำจึงนิยมใช้ชิ้นนางหยาญประกอบในพิธีกรรมการเล่นเอียนมาจนถึงปัจจุบัน ในสมัยก่อนชิ้นนางหยาญจะใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น เลี้ยงบ้านหรือเอียน เสนเอียนใส่ในพานแม่บ้านาง หรือแม่ในอิตตชาติ จะไม่นำมานุ่งเพราะทอถวายเจ้าชนชั้นสูง เช่น ราชนี และเชื้อพระวงศ์ และที่เรียกกันว่า “นางหยาญ” เนื่องจากมีความหมายว่า มีความกล้าที่จะทอผ้า และกล้าแสดงออก หยาญทอ หยาญทำ และทำผ้า ผ่านนางหยาญมีขั้นตอนการทอที่ค่อนข้างยุ่งยากมีลวดลายที่มีความละเอียดผสมผสานโดยชนไทดำถือว่านางหยาญเป็นสิ่งสำคัญ เพราะพญานาคเอาน้ำให้ใช้ให้อยู่ให้กินจึงคิดลายนาค ไว้เป็นส่วนหนึ่งของลายผ้า (สำลาน กรมทอง : 2560)

จะเห็นว่าผ้าชิ้นนางหยาญมี “ลายนาค” เป็นส่วนประกอบสำคัญ ซึ่งนาค เป็นสัตว์ในจินตนาการและมีเรื่องเล่า ความหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ อีกทั้งผ้าชิ้นนางหยาญมีตำนานที่น่าสนใจ ทอได้ยาก ถือเป็นผ้าชิ้นที่มีคุณค่า ดังนั้นผ้าชิ้นนางหยาญจึงมีมูลค่าที่สูงกว่าผ้าชิ้นโดยทั่วไป

3.2 ตุ่มนกดุ่มหนู

ตุ่มนกดุ่มหนู เป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวอย่างหนึ่งของชาวไทดำบ้านนาป่าหนาด ถือเป็นเครื่องราง ชาวไทดำใช้เป็นเครื่องบรรณาการในพิธี แขปางไทดำ แก่ “ผีฟ้า” ผู้ปกป้องรักษาชาวไทดำให้อยู่เย็นเป็นสุข หลังจากเสร็จพิธี ชาวไทดำจะนำกลับมาแขวนไว้ที่บ้านของตน เพื่อความเป็นสิริมงคล และจะได้นำพาซึ่งความโชคดี และอยู่เย็นเป็นสุขมาให้กับตนและครอบครัว

ตุ่มนกดุ่มหนู เป็นตัวแทนในเรื่องของการทำมาหากิน เนื่องจากในสมัยก่อนชาวไทดำ ใช้มากในการติดต่อสื่อสารและเลี้ยงสัตว์ นกไทดำแสนรู้มาก สามารถ ด้อนผู้ส่งข่าวออกไปหาอาหารและด้อนกลับบ้านเองได้ โดยชาวไทดำไม่ ต้องออกไปเลี้ยงสัตว์เอง

ตุ่มนกดุ่มหนู เป็นตัวแทนในเรื่องของการป้องกันภัยอันตรายต่างๆ ไม่ให้เข้ามาใกล้ กลาย เนื่องจากในสมัยก่อนชาวไทดำเลี้ยงหนูไว้เป็นอาวุธ สำหรับไป ทำลายเสบียงของข้าศึกศัตรู

นอกจากนั้นชุดเครื่องรางของมงคลนี้ยังมี กล้องเงินกล้องทอง เรือนผิมด หัวใจไทดำ ซึ่งชาวไทดำได้ผลิตของที่ระลึกที่มาจากความเชื่อเพื่อจำหน่ายเป็นสินค้ามงคลสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มในการท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง

จากตัวอย่างของผลิตภัณฑ์ชาวไทดำคือ ผ้าชิ้นนางหยาญ และตุ่มนกดุ่มหนู เป็นการทำเอาเรื่องเล่าหรือตำนาน ตลอดจนนำความเชื่ออันเป็นสิริมงคลมาเพิ่มคุณค่าและมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวท้องถิ่นท่ามกลางปรากฏการณ์ไทยหาอดีตในสังคมทั้งในฐานะส่วนหนึ่งของการจำลองและสร้างอดีตเพื่อการท่องเที่ยว สถานะเครื่องมือเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยว และฐานการสร้างภาพลักษณ์ความเป็นไทดำรุ่นใหม่แก่ผู้บริโภค ซึ่งนับว่าเป็นตัวอย่างสำคัญในการใช้ข้อมูลทางคติชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยวท้องถิ่นตามแนวทางคติชนสร้างสรรค์ ดังกล่าวไว้ว่า ปรากฏการณ์ “คติชนสร้างสรรค์” ในลักษณะใหม่ๆ นี้ เป็นผลมาจากการปรับใช้คติชนอันเป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรมท้องถิ่นไทยที่มีอยู่เดิม ผสมกับวิถีคิดในการผลิตซ้ำ ประยุกต์ผสมผสานสร้างใหม่ หรือ สร้างความหมายใหม่ ในบริบทใหม่ ทำให้อคติชนที่สืบทอดมาในสังคมประเพณี มีพลวัตที่ต้องอธิบายด้วยบริบทใหม่ในสังคมปัจจุบัน (ศิริพร ณ ถลาง, 2559 : 121)

4. คติชนวิทยากับการสร้างสรรคกิจกรรมการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีวัฒนธรรมชุมชนจึงมีการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้วิถีวัฒนธรรม ดังนั้นจึงมีการสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวขึ้น ซึ่งในชุมชนบ้านนาป่าหนาดได้มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ภายในหมู่บ้านไทดำบ้านนาป่าหนาด ได้แก่ การสาธิตการทอผ้าที่กลุ่มทอผ้าหมู่ที่ 12 และเอียนอ้ายเอี่ยม นักท่องเที่ยวสามารถร่วมทดลองเรียนรู้การทอผ้าได้ กิจกรรมการฟ้อนรำประกอบเพลงไทดำรำพัน ที่บ้านพิพิธภัณฑ์ไทดำซึ่งเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวร่วมฟ้อนรำกับชาวไทดำ กิจกรรมทดลองแต่งกายชุดไทดำที่บ้านพิพิธภัณฑ์ไทดำ กิจกรรมเล่นเสียงทายมะกอนลอดบ่วง กิจกรรมขี่ไม้แฉ่งและ กิจกรรมเรียนรู้การทำตุ่มนกดุ่มหนู

กิจกรรมดังกล่าวถือเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรม หรือเป็นข้อมูลทางคติชนวิทยาที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามาศึกษาและเรียนรู้ เกิดการสัมผัสกับวัฒนธรรมไทดำ สร้างความประทับใจและเพลิดเพลิน สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า การนำคติชนเข้ามาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวจึงเป็นการใช้ข้อมูลทางคติชนอย่างสร้างสรรค์เปรียบเสมือนสื่อกลางที่จะนำข้อมูลคติชนของชุมชนออกสู่คนภายนอก

การประชุมวิชาการระดับชาติ ราชภัฏเลยวิชาการ ครั้งที่ 9 ประจำปี พ.ศ. 2566
“งานวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อยกระดับเศรษฐกิจมูลค่าสูงของชุมชน”

กิจกรรมดังกล่าวจะทำให้ชุมชนเกิดความตระหนัก เห็นความสำคัญในวัฒนธรรมของตนเอง สามารถสร้างสรรค์คิดค้นให้เกิดมูลค่าเพิ่มได้ และสามารถใช้แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนกับทุกชุมชนอีกด้วย (สุภารัตน์ ตันพะอาริยะ และ ศิริณา จิตต์จรัส : 2563)

บทสรุป

ชาวไทดำบ้านนาป่าหนาดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ภาษา พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง แต่พอถึงยุคโลกาภิวัตน์ ชาวไทดำบ้านนาป่าหนาดได้ใช้ข้อมูลทางคดีชน มาสร้างอัตลักษณ์ แหล่งการเรียนรู้ ผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้า ตลอดจนการจัดการท่องเที่ยว ในชุมชนของตนเอง แต่เมื่อบริบททางสังคมเปลี่ยนไป การท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศทำให้วัฒนธรรมเข้าสู่กระบวนการปรับเปลี่ยนเป็นสินค้า ดังนั้นข้อมูลคดีชนวิทยาจึงถูกสร้างคุณค่าและนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ดังบทบาท 4 ด้านคือ 1) คดีชนวิทยากับการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทดำ 2) คดีชนวิทยากับการอธิบายแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ 3) คดีชนวิทยากับการสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว และ 4) คดีชนวิทยากับการสร้างธุรกิจกรรมการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- ภัทรธิดา ผลงาม.(2559). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทดำในจังหวัดเลย.คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- อิสริยาภรณ์ ชัยกุลลาบ และ ไทยโรจน์ พวงมณี. การศึกษาวิเคราะห์ห้วงสายนางหาญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.การประชุมวิชาการของมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ครั้งที่ 56.
- อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล.(2556).เรื่องเล่าพื้นบ้านกับการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยวท้องถิ่นในภาคกลาง:มิติความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์โหยหาอดีตกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นาวา วงษ์พรหม.(2560).แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- นิวัติ ทองวล. (2559). การผลิตซ้ำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. นครราชสีมา : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2552). คดีชนกับชนชาติไทย. มหาสารคาม : ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศิริพร ณ ถลาง. (2552). ทฤษฎีคดีชนวิทยา วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2559). “คดีชนสร้างสรรค์” บทสังเคราะห์และทฤษฎี. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สุกัญญา สุจายา (บรรณาธิการ). (2559). พิธีกรรม ตำนาน นิทาน เพลง : บทบาทของคดีชนกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภารัตน์ ตันพะอาริยะ และ ศิริณา จิตต์จรัส.(2563). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้คดีชนของชุมชน.คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.สื่อออนไลน์
- Palanla.(2565,15 ตุลาคม).บ้านพิพิธภัณฑสถานจังหวัดเลยประเทศไทย.[แหล่งที่มา]
<https://palanla.com/index.php?op=domesticLocation-detail&id=692>.

ให้ชื่อถ้อยคำ [P1]: